

GLASOVI SRCA

JAN-FILIP ZENDKER

Prevela s nemačkog
Irena Lea Janković

Laguna

Naslov originala

Jan-Philipp Sendker

HERZENSTIMMEN

Copyright © 2012 by Karl Blessing Verlag, Munchen, in
der Verlagsgruppe Random House GmbH

Translation copyright © 2013 za srpsko izdanje, LAGUNA

Za

Anu, Florentinu, Terezu i Jonatana

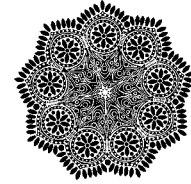

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

PRVI DEO

1

Dan u kome je moj svet izmakao kontroli počeo je blistavoplavim nebom bez oblaka. Bio je nemilosrdno hladan petak u sedmici pred Dan zahvalnosti. Od tada sam se često pitala jesam li mogla to da predvidim. Zašto ništa nisam osetila? Kako je nastupio događaj s toliko teškim posledicama a da nisam imala blagog pojma o tome? Upravo ja koja se gnušam iznenađenja, što svako pregovaranje, putovanje, pa čak i neki izlet tokom vikenda, ili zajedničko kuvanje s poznanicima, organizujem što brižljivije mogu. Ništa rado ne prepuštam slučaju. Neočekivanost mi uvek teško pada. To ne važi i za moje prijatelje.

Ejmi je sigurna da događaji daju nagoveštaje. Uvek ih pružaju, ali mi smo toliko udubljeni u svoju svakodnevicu, zatočenici smo sopstvenih rutina, tako da smo izgubili osećaj za to.

Uvid u male priče koje nam govore nešto veliko.

Uverena je da je svaki čovek sebi najveća zagonetka i da se tokom čitavog života naš zadatak sastoji u tome da se što je moguće više približimo toj zagonetki. Da je rešimo, tvrdila je, nikada nećemo uspeti. Ali moramo da pređemo put do nje, bez oklevanja, ma koliko taj put bio dug i kuda god nas odveo.

Nisam sigurna u to. Ejmi i ja često se razmimoilazimo u mišljenju. To ne mora da znači da joj u ovom slučaju ne dajem za pravo do izvesne mere. Verovatno je prošlih

meseci bilo trenutaka koji su mogli da me opomenu. No koliko dana moramo da provedemo odgonetajući moguće signale i znakove?

Ne pripadam ljudima kojima svaka telesna promena odmah ukazuje na narušenost duševne ravnoteže.

Crvene tačkice na vratu, koje su se za samo nekoliko dana preobratile u bolan, upaljen osip za koji nijedan lekar nije našao objašnjenje, a posle nekoliko dana nestale su odjednom, kao što su se i pojavile, mogu da imaju različite uzroke. Kao i povremeno šuštanje u ušima. Moja nesanica. Povećana razdražljivost i nestrpljivost, u većini slučajeva usmerene ka meni samoj. Obe ove stvari nisu mi nepoznate i pripisivala sam ih opterećenosti na poslu. Cena koju smo u kancelariji svi plaćali i bili spremni da je platimo. Nisam se žalila.

Pismo je stajalo na sredini moga pisaćeg stola. Bio je to lagan, izgužvan svetloplavi avionski koverat kakav malo ko danas koristi. Odmah sam prepoznala njegov rukopis. Niko ne piše s toliko predanosti. Jedino je on trošio vreme da od pisma stvara malo umetničko delo. Krivudave linije izvlačio je crnim mastilom s prefinjenošću, kao da se radi o kaligrafiji. Svako slovo predstavljalo je poklon. Bile su to dve gusto ispisane stranice na kojima su svaka rečenica, svaki red, stavljani na papir brižljivo i strastveno, kako to mogu samo ljudi kojima je pisanje dar kome se ne može iskazati dovoljno divljenja.

Na koverat je zalepljena američka poštanska marka. Mora da ga je predao nekom turistu da ga ovaj ponese sa sobom. Bio je to najbrži i najsigurniji način. Pogledala

sam na sat. Trebalo je da sledeći sastanak počne za dva minuta. Nedovoljno vremena da pročitam čitavo pismo, ali mi je znatiželja bila jaka. Otvorila sam koverat i krajnje užurbanim pogledom preletela preko prvih redova.

*Kalav, devetog novembra,
godine dve hiljade šeste*

Draga moja sestrice,

Nadam se... da će te zateći... u dobrom zdravlju.

Molim te... ćutanje, poslednji put... nekoliko redova...?

Čitava večnost... obolela... ubrzo umrla... dolaženje i odlaženje... život... koliko brzo se okreće tvoj svet.

Juče... nešto neobično... jedna žena... srušila se mrtva... udarila u kuknjavu. Suze... krupne poput kikirikija...

Snažno kucanje me je vratilo u stvarnost. Na vratima je stajao Maligan. Njegovo krupno atletsko telo ispunilo je gotovo čitav okvir vrata. Htela sam da ga zamolim za trenutak strpljenja. Bratovljevo pismo iz Burme. Malo umetničko delo, koje... Nasmejao se i, pre nego što sam uspela da prozborim reč, kucnuo je prstom po svom velikom ručnom satu. Klimnula sam. Maligan je jedan od partnera u firmi *Sajmon i Kuns*, naš najbolji advokat, ali suze krupne poput kikirikija – ne razume. Rukopis mu je nečitak.

Ostale kolege su već čekale. Mirisalo je na svežu kafu. Mark je stavio u usta poslednji zalogaj mafina i iskezio mi se. Kladili smo se hoće li uspeti da smrša pet kilograma do Božića. Kada smo seli, postalo je tiše. Sledeće nedelje

morali bismo da prosledimo tužbu za našeg najvažnijeg klijenta. Komplikovana priča. Povreda zaštićenih autorskih prava, kopije ukradene u Americi i Kini, verovatno privredna špijunaža. Internacionalno privredno pravo. Odsteta najmanje sto miliona dolara. Vreme prekratko.

Maligan je četiri kocke šećera jednu za drugom potopio u svoju kafu, mešao ju je spokojno i čekao da postane sasvim mirno. Govorio je tiho, ali je njegov duboki glas ipak dopirao i do najudaljenijeg ugla prostorije. No meni je već posle nekoliko rečenica teško padalo da ga pratim. Pokušala sam da se usredsredim na njegove reči, ali nešto me je odvlačilo van ove prostorije. Van ovog sveta sumnjičenja, okrivljavanja, tužbi i protivtužbi.

Mislila sam na svog brata u Burmi. Odjednom mi je postao stvaran kao da mi nije napisao pismo, nego kao da je lično došao. Razmišljala sam o našem prvom susretu u trošnoj čajdžinici u Kalavu. Kako je zurio u mene, odjednom ustao i prišao mi. U svojoj požuteloj beloj košulji, ispranom londiju i iznošenim gumenim sandalama. Moj polubrat, o kome ništa nisam znala, o kome nisam imala blagog pojma. Smatrala sam ga ubogim starcem koji hoće da iskamči nešto. Sećam se kako je seo pored mene da bi mi postavio pitanje: „Verujete li u ljubav, Džulija?“ I danas mi je u ušima zvuk njegovih reči. Kao da je za njih vreme stalo. Morala sam onda glasno da se nasmejem – ali se nije dao otrgnuti iz svoje staloženosti.

Dok je Maligan nešto pričao o „pravima na intelektualnu svojinu“, pale su mi na um bratovljeve prve rečenice. Reč po reč. „Ozbiljno to mislim“, nastavio je U Ba ne zbunjajući se. „Govorim o ljubavi koja slepima daruje vid. O ljubavi jačoj od straha. Govorim o ljubavi koja životu daje smisao...“

„Ne“, odgovorila sam mu. „Ne, u to ne verujem.“

Sledećih dana me je razuverio. A sada? Gotovo deset godina kasnije? Verujem li još uvek u snagu koja slepima daruje vid? Mogu li u ovom okruženju ikoga da ubedim da čovek može nadvladati samoživost? Ismejali bi me.

Maligan je govorio o „najvažnijem slučaju ove godine... i da zato moramo...“ Svom snagom ponovo sam pokušala da se usredsredim, ali su mi misli protiv volje lutale poput komada drveta kojim se poigravaju talasi.

„Džulija.“ Maligan me je vratio na Menhetn. „Ti si na redu.“

Klimnula sam mu, bespomoćno bacila pogled na svoje spise i pokušala da počnem s nekoliko uobičajenih rečenica, kada me je prekinuo neki obazriv šapat.

Zastala sam.

Ko si ti?

Jedva čujan šapat, koji ipak ne može da se prečuje.

Ženski glas. Bio je tih, ali jasan i razgovetan.

Pogledala sam preko desnog ramena kako bih videla ko me prekida baš u ovom trenutku. Niko.

Odakle je onda mogao da dođe?

Ko si ti?

Nevoljno sam se okrenula nalevo. Ništa. Bio je to šapat niotkuda.

Šta hoće ovi ljudi od tebe?

Oko mene je vladala napeta tišina. Duboko sam udahnula i ponovo ispustila vazduh. Bilo mi je vruće. Čitala sam prestrašena i spuštenog pogleda. Neko se nakašljao.

Pazi se od njih.

„Džulija?“

Nisam izgovorila ni reč. Ni jednu jedinu. Osetila sam gušenje. Odakle dolazi ovaj glas? Ko mi se to obraća? Šta hoće od mene? Zašto treba da se čuvam svojih kolega?

„Možeš da počneš. Pretvorili smo se u uho.“ U Maliganu je raslo nestrpljenje. Čulo se prvo kašljanje.

Moraš da budeš veoma oprezna. Vodi računa šta govoriš. Obrati pažnju kada pogledaš.

Podigla sam glavu i pustila da mi pogled obazrivo kruži. Videla sam uznemireno klaćenje pojedinih tela. Markov zabrinut izraz lica. Saosećao je sa mnom. Pretpostavljam. Preko Frenkovog širokog lica lebdeo je podsmešljiv osmeh. Kao da je oduvek znao da će doći dan u kome više neću moći da izdržim pritisak i da ću jadno propasti.

Šta god rekli, ne smeš da im veruješ.

Glas mi je zastao u grlu. Bila sam kao oduzeta. Lica preda mnom počela su da se razlivaju. Dlanovi su mi se znojili. Osetila sam kako mi srce udara sve jače.

„Džulija, je l' ti loše?“

Niko ti neće pomoći.

„Izvinite“, rekla sam.

Odmah je zavladao tišina. Moj glas je zvučao glasnije nego što je bilo neophodno. Bio je to više vrisak nego ljubazna molba za pažnju. Njihovi pogledi. Tišina koja je nastupila. Uхватила me je nesvestica. Doživela sam neuspeh.

„Hoćeš li nešto da popiješ?“

Zvučalo je brižno. Ili se varam? Moram li stvarno da ih se čuvam?

Ćuti. Ne govori.

Preda mnom se stvorio crni ponor koji se svake sekunde produbljivao. Htela sam da se sakrijem, da upuzim

nekuda. Šta se to desilo u meni? Čula sam glas, jasan i nedvosmislen. Glas nad kojim nisam imala kontrolu. Stranac. U meni. Osećala sam se sve manjom. Manjom i bespomoćnijom. Nisam uspevala da pustim ni glasa od sebe dok mi se u glavu ne vrati mir. Dotakla sam uši i nekoliko puta ih kratko i snažno pritisnula, kao što sam to radila kada bi, katkad, šuštanje bilo prejako. Još jednom sam pokušala sa udisanjem i izdisanjem vazduha, ali sam odmah shvatila da mi to neće pomoći.

Ne žele ti dobro. Osmeh im nije iskren. Opasni su.

Vrištanje u meni. Nadjaćala sam ga svojim istinskim unutrašnjim glasom. OSTAVI ME NA MIRU. ZANA VEK ZACUTI. TIŠINA. TIŠINA. TIŠINA.

Nije se više čula ni reč. Ni jedna jedina.

Maliganov i moj pogled su se susreli. Čelo mu se namrštilo, usne postale uzana crta. Njegove plave oči su me fiksirale. Shvatila sam da mi u prostoriji stvarno niko me može pomoći. Morala sam napolje. Odmah. Želela sam u toalet, u svoju kancelariju, kući, svejedno kuda. Najvažnije je da odem. Očekivali su izlaganje, ideje i predloge, a kada za to nisam bila sposobna, očekivali su makar objašnjenje za moje držanje. Izvinjenje. Ništa od toga nisam mogla da im pružim. Nedostajalo mi je snage. Nisam imala šta da kažem. Posle kraćeg oklevanja, polako sam se uspravila, odmakla stolicu i ustala. Noge su mi drhtale.

Šta to radiš?

„Džulija, zaboga, šta se dešava s tobom?“

Uzela sam svoje spise, okrenula se i pošla ka vratima. Maligan je nešto doviknuo, ali više nisam razumela šta govori.

I šta sad?

Otišla sam hodnikom pored toaleta do svoje kancelarije. Spustila sam spise na sto i uzela kaput, U Baovo pismo sam stavila u tašnu i bez ijedne reči napustila kancelariju. Bez žurbe.

Nesvesno sam otišla odatle.

Tog nemilosrdno hladnog jesenjeg dana bez oblaka, u nedelji koja je prethodila Danu zahvalnosti.

2

Više se nije sećala pojedinosti. Bio je to neki znak u stomaku, najpre lagan. Znak na koji ne mora da se obrati pažnja. Sedela je kraj prozora i gledala napolje. Bilo je jutro bez oblaka. Ispod nje se prostirao Hartford.

Znak je jačao. Neprijatan bol, ali možda sasvim normalan za prve nedelje. Tako je barem verovala. Tako je želela da veruje.

Niko je nije upozorio. Niko joj nije rekao šta je u pitanju. Ili ipak jeste? Rekli su da se poštedi, da izbegava stres i uzbuđenja. Nikakav alkohol. Kada lekari tako kažu, tako treba, pomislila je. Po mogućstvu da ne leti avionom. *Po mogućstvu*. Ne: ni u kom slučaju.

Njujork–Boston. Ni sat letenja. Šta može da se desi?

Naravno da je mogla da ide vozom. Pet sati vožnje. Pomislila je i na to za trenutak. Sastanak je zakazan za deset sati i nije mogao da se pomeri. Morala bi da putuje veče pre toga. Bilo bi joj to neudobno, a i gubljenje vremena.

Po mogućstvu. Ne: ni u kom slučaju. Čujemo samo ono što želimo da čujemo.

Retroplacentarni hematom. Pod tim nije mogla sebi ništa da predstavi. Ugrušak krvi iza materice. U njenim

ušima to nije zvučalo zabrinjavajuće, iako je lekarevo lice odavalo drugačiji utisak. Nije želela o tome ništa da zna. Ugrušak je ugrušak, ništa preteće, pomislila je, svejedno gde se nalazi.

Kada započinje život? Činom oplodnje? Rođenjem? Negde između toga? Ali kada?

Da li je ubila? Ili je u najmanju ruku uzela u obzir da će se to desiti? Odobrila na neki način? Olako? Ili je to bila volja prirode? Sudbina. Ko ima odgovor na to? Ko se usuđuje da bude sudija?

Devet nedelja staro. Veličine šibice. Naravno, nemoćno da preživi. Još ne. Ali ipak.

U ušima je osetila da nešto nije u redu. Lak problem s pritiskom u kabini. Ništa zbog čega bi trebalo da se zabrinu, rekao je pilot i izvinio se zbog moguće nelagodnosti. Smanjena je visina letenja i posle nekoliko trenutaka sve je prošlo. Jedino je ostala vlaga među njenim nogama. Kao da je prolila čašicu tople vode u krilo. I još jednu.

Po sletanju se držala za stomak. Poslednja je napustila avion i put ju je odveo prvo u toalet. Tamo se sve završilo.

Nada veličine šibice.

Ne život, ali nada u njega.

3

*Kalav, devetog novembra,
godine dve hiljade šeste*

Draga moja sestrice,

Nadam se da će te ovo pismo zateći čilu i u dobrom zdravlju. Molim te izvini za moje dugo ćutanje, više

ne znam tačno kada sam poslednji put našao vremena da ti napišem nekoliko redova. Bilo je to tokom letnje žege ili još pre smene monsuna?

Čitava večnost je prošla od tada, a u mome životu i u Kalavu nije se mnogo toga desilo. Astrologova žena je obolela i ubrzo posle toga umrla. Kći vlasnika čajdžinice u kojoj smo se prvi put sreli dobila je sina. Dolaženje i odlaženje kao i svuda na svetu, zar ne? Ali život ovde ima drugačiji ritam nego kod tebe, sećaš li se toga još uvek? Što se mene tiče, moram priznati da mi nedostaje mašte kako bih sebi predstavio koliko brzo se okreće tvoj svet.

Meni lično ide dobro. I dalje restauriram svoje stare knjige, mada mi s vremenom to pada sve teže i sve mi je napornije. Oči, draga sestro, oči su mi iz dana u dan sve lošije i postepeno dosežem starost u kojoj se gubi vid. Pored toga, moja desna ruka stiče neprijatnu naviku da pomalo drhti, tako da mi to ne olakšava lepljenje komadića hartije preko rupa koje su nemilosrdno izbušile proždrljive nemani. Ranije mi je trebalo četvrt godine da neku od svojih knjiga ponovo dovedem u čitljivo stanje, sada mi za to treba pola godine, a za one obimnije i više. No katkad se pitam kakva je razlika, kuda žurim. Ako nečega imam dovoljno, onda je to vreme. Tu dragocenost znamo zaista da cenimo tek u starosti i zato sam ja bogat čovek. Ali zašto da te uopšte opterećujem nedaćama starca. Kada ne budem mogao da obuzdam pisaljku, zabrinućes se za svoga brata i to neće biti bez razloga. Ništa mi ne nedostaje.

Kod tebe mora da je nastupila jesen? U nekoj mojoj knjizi jednom sam pročitao da je u Njujorku jesen

najlepše godišnje doba. Je l' to tačno? Ah, koliko malo znam o tvome životu.

Kod nas je kišno razdoblje pri kraju, vazduh je ponovo suv i čist, zahladilo je i neće potrajati još dugo a u mojoj bašti prvo inje će prekriti rastinje. Oh, kako mi je drag pogled na nežnu belinu po tamnozelenom lišću.

Juče se ovde desilo nešto neobično. Jedna žena se srušila mrtva ispod dlakavog fikusa na velikoj raskrsnici. Kako mi je ispričala komšinica, koja je bila svjedok događaja, pre toga je ta žena udarila u kuknjavu. Bila je na putu za pijacu. Zbog iznenadne slabosti oslonila se na svoju sestru s kojom je išla i neprekidno molila za oprostaj. Pritom su joj niz obraze obilno tekle suze krupne poput kikirikija. Znaš već da ljudi kod nas neretko naginju preterivanju. Odjednom se okrenula od sestre kako bi pratila nekog nepoznatog mladića i neprestano je izvikivala neko ime koje se u našem mestu nikada ranije nije čulo. Kada se mladić okrenuo, zapanjen bukom iza svojih leđa, pogledi su im se susreli i žena se ukočila i srušila mrtva na zemlju. Kao da ju je pogodio grom tog vedrog dana bez oblaka. Niko nije našao objašnjenje za to. Njena sestra, s kojom je godinama povučeno živela na obođu našeg mesta, ostala je neutešna. Očito su imale nevelik broj prijatelja, a ni komšije ne znaju ništa o njima, što smatram neobičnim, jer oni uvek sve znaju. Slučaj je od tada podstakao razgovore u našem gradiću, u čajdžinicama i na pijaci. Neki su tvrdili da mladić poseduje magijske moći i da je ženu usmrtio pogledom. Siroti momak je naravno odbacivao takvu

mogućnost i uveravao ljude u svoju nevinost. Sada je za početak pobjegao u Tongđi kod svoje tetke.

A ti, moja draga sestro? Jesu li odmakli planovi za tvoje venčanje s gospodinom Majklom, koje si bojažljivo nagovestila u poslednjem pismu, ili sam možda zadocnio sa pitanjem i već ste se venčali? U tom slučaju ostaje mi samo da vam od sveg srca poželim sve najbolje. Ono malo godina provedenih sa svojom ženom uvek smatram velikom, možda i najvećom srećom.

Sada je moje pismo postalo duže no što mi je bila namera. Staračka brbljivost, bojim se. Nadam se da ti nisam oduzeo mnogo vremena. Završiću, spušta se sumrak, a struja u Kalavu poslednjih nedelja nije najbolja. Moja sijalica ispod tavanice tako često žmirka kao da želi da pošalje kakve tajne signale. Pretpostavljam da ipak samo najavljuje ponovni nestanak struje.

Džulija moja draga, neka ti zvezde, život i sudbina budu naklonjeni. Mislim na tebe i nosim te u srcu. Čuvaj se.

S dubokom odanošću,

tvoj

U Ba

Odložila sam pismo. Popustio je strah od povratka onog glasa. Umesto toga obuzeo me je osećaj neke prijatnosti pomešane sa čežnjom i dubokom melanholijom. Kako bih rado sada sedela naspram brata. Setila sam se njegovog starinskog načina izražavanja, njegove navike da se stalno bespotrebno izvinjava. Setila sam se njegove

ljubaznosti i pristojnosti, koje su me toliko dirale. Pred mojim očima izronile su njegova kolibica od crne tikovine na stubovima, ispod nje su groktale blatnjave svinje, kokoške su jurile po dvorištu, izandala kožna fotelja s olabavljenim oprugama na jastuku za sedenje, sofa s otrcanom presvlakom na kojoj sam provela više noći. Usred svega toga bio je roj pčela koje su se nastanile kod njega i čiji med nikada nije ni taknuo jer nije hteo da koristi ono što nije njegovo.

Vidim ga kako sedi preda mnom, između dve petrolejke, duboko pognut nad svojim stolom i okružen knjigama. Stajale su i u regalima visokim od poda do tavanice. Ležale su naređane na drvenom sekreteru i na drugoj sofi. Stranice su im izgledale kao bušene kartice. Na stolu su bile različite pincete, makaze, a između njih dve činijice, jedna s belim žilavim lepkom, a druga sa sićušnim papirićima. Satima sam posmatrala kako pincetom uzima papirić, potapa ga u lepak, postavlja ga na neku rupu i kada se ovaj dobro osuši, na njemu pisaljkom ispisuje nedostajuće slovo. Na taj način je tokom godina restaurirao na desetine knjiga.

Život moga brata nema ničeg zajedničkog s mojim načinom života, ali me je duboko dirnuo.

Pogled mi je pao na regal na kome se nalaze uspomenne s puta u Burmu. Delimično su zaklonjene knjigama i časopisima. Tu je drvena statua Bude, bratovljev poklon. Prašnjava konzervica od nekog laka, ukrašena nacrtanim slonovima i majmunčićima. Fotografija na kojoj smo U Ba i ja, malo pred moj odlazak iz Kalava. Nadvisila sam ga više nego za glavu. Nosio je novi zeleno-crni lonđi i belu košulju, koju je prethodne večeri sam oprao, tako da bude

sasvim čista. Glavu je obmotao ružičastom tkaninom, kako je bilo uobičajeno kod nekadašnjih Šana. Gledao je u kameru ozbiljno i svečano.

Sebe jedva mogu da prepoznam. Presrećna zbog najzbudljivijih dana u životu, očarana najlepšom ljubavnom pričom koju sam ikada čula, očevom pričom, blistala sam opuštena i čak donekle ushićeno gledala u pravcu fotografa. Kada sam sliku pokazala prijateljima, nisu mogli da poveruju da sam to ja. Kada ju je Majkl prvi put video, upitao me je jesam li ovo u Indiji, totalno „naduvana“, kraj svoga gurua. Kasnije se često šalio na račun tog mog izraza lica, tvrdeći da sam pre slikanja dobro povukla iz burmanske opijumske lule.

Od tada je prošlo deset godina. Deset godina u kojima sam sebi stalno čvrsto obećavala da ću se vratiti da posetim očev grob i provedem neko vreme s U Baom. Putovanje sam odlagala iz godine u godinu. Dva puta sam rezervisala letove i otkazivala ih u poslednjem trenutku, jer je u međuvremenu iskršlo nešto važnije. Nešto toliko važno da danas više ne mogu ni da se setim šta je to bilo. Svakodnevnica je učinila da donekle potisnem sećanja, želja je izgubila na snazi i putovanje se pretvorilo u nameru u nekom budućem, neodređenom vremenu.

Više ne znam kada je U Ba poslednji put poslao nekoliko redova. Izvinjava se za svoje dugo ćutanje. Zapravo ja njemu dugujem odgovor na poslednje pismo. Verovatno i na pretposlednje, više se ne sećam. Prvih godina po mom povratku, dopisivali smo se redovno, ali se korespondencija s vremenom prorodila. Svake dve godine slao mi je po jednu restauriranu knjigu, ali moram priznati da ipak nijednu nisam pročitala do kraja. Uprkos njegovom

trudu, knjige su od starosti postale izobličene, prašnjave, požutele i prljave. Kada sam ih uzimala u ruku, posle toga sam prala prste. Opremao ih je nežnim posvetama i u početku su ležale pored moga kreveta, ubrzo potom u dnevnoj sobi, da bi naposljetku nestale u nekom sanduku.

Katkad sam mu preko neke veze u američkoj ambasadi u Rangunu slala novac, možda ukupno desetak hiljada dolara. U sledećem pismu potvrdio bi da je novac primio, svaki put bi to pomenuo onako usput, ne zahvaljujući sa mnogo reči i ne objašnjavajući šta je učinio s tim novcem, koji je za burmanske prilike bio veliki. To me je navelo da posumnjam da su mu pokloni u novcu neprijatni. Prestala sam da mu ga šaljem, a on o tome više nikada nije pisao. Nekoliko puta sam ga u pismu pozvala da me poseti u Njujorku i objasnila mu da ću se pobrinuti za sve formalnosti i da ću, naravno, preuzeti sve troškove. U početku mi je ulivao nadu, a onda me je dva puta zaredom ljubazno ali odlučno odbio iz razloga koje nisam uspela da razumem.

Pitala sam se zašto svih ovih godina nisam uspela da ga ponovo vidim, iako sam, kratko vreme pred odlazak iz Kalava, i sebi i njemu obećala da ću se vratiti kroz nekoliko meseci. Kako je on, kome sam toliko zahvalna, opet nestao iz moga života? Zašto odlažemo ono što nam je uistinu važno? Na ta pitanja nemam odgovore. Svakako ću mu pisati narednih dana.

Sećanje na Burmu me je opustilo i umirilo. Već u tak-siju sam Maliganu napisala imejl. Izvinila sam mu se zbog trenutnih problema s krvotokom i obećala da ću mu ujutru sve objasniti. Premišljala sam treba li da iskoristim popodne za spremanje stana. Izgledao je loše. Spremačica

je posljednje dve nedelje bolesna i po ćoškovima se nakupilo prašine. U spavaćoj sobi još su stajale mnoge neraspakovane kutije, na zidove su bile oslonjene slike koje čekaju da budu okačene, iako je prošlo već četiri meseca od kada smo se Majkl i ja rastali i od kada sam se vratila u svoj stari stan. Moja prijateljica Ejmi tvrdi da to stanje u stanu odslikava moje odbijanje da prihvatim rastanak sa Majklom. To je glupost. Ako nered išta otkriva, onda je to razočaranje što sa trideset osam godina živim u istom stanu kao i sa dvadeset osam. To je nešto kao nazadovanje. Odselila sam se pre četiri godine jer nisam želela da živim sama, nego s Majklom. Ovaj stan me svakodnevno podseća na to da u tom pokušaju nisam uspela.

Zašto si sama?

Isti onaj glas. Više nije šapat, ali je ipak tih. Prozeo mi je čitavo telo i izazvao mi jezu.

Zašto si sama?

Zvučao je nekako bliže, prodornije nego u kancelariji. Kao da mi se taj neko primakao.

Zašto mi ne odgovoriš?

Postalo mi je vruće. Srce mi je ponovo jače zakucalo. Dlanovi su mi se znojili. Jutrošnji simptomi. Nisam uspela da sedim mirno. Ustala sam i šetala tamo-ovamo po svojoj dnevnoj sobici.

Zašto si sama?

– Ko kaže da sam sama?

Hoće li se umiriti ako odgovorim?

Gde su ostali?

– Koji ostali?

Tvoj muž.

– Nisam udata.

Nemaš dece?

– Ne.

Oh.

– Šta znači *oh*?

Ništa. To je samo... bez dece... to je tužno.

– Ne, uopšte nije.

Gde ti je otac?

– Umro je.

A majka?

– Živi u San Francisku.

Nemaš braće i sestara?

– Naprotiv, imam brata.

Zašto nije ovde?

– I on živi u San Francisku.

Jesi li ovde ostala kod tetke ili ujaka?

– Nemam ni tetaka ni ujaka.

Nemaš ni tetaka ni ujaka?

– Ne.

Zašto onda ne živiš sa svojom porodicom?

– Jer tako nije loše, kada se već između nas prostire kontinent.

Dakle, ipak si sama.

– Ne. Nisam sama. Samo živim sama.

Zašto?

– Zašto? Zašto? Zato što nalazim da je tako lepše.

Zašto?

– Ideš mi na živce s tvojim *zašto*.

Zašto živiš sama?

– Jer mrzim da me probudi hrkanje nekog muškarca. Jer ujutru radije na miru čitam novine. Jer mi se ne sviđaju

dlake od brade u lavabou. Jer ne želim da se pravdam kada se iz kancelarije vratim u ponoć. Jer volim kada nikome ništa ne moram da objašnjavam. Možeš li to da razumeš?

Tišina.

– Hej? Možeš li to da razumeš?

Mir.

– Hej? Što više ništa ne govoriš?

Stajala sam i čekala.

Tada su se začuli brujanje frižidera, glasovi iz hodnika, lupanje vratima.

– Gde si?

Zazvonio je telefon. Ejmi. Po mome tonu je osetila da nešto nije u redu.

„Nije ti dobro?“

„Naprotiv.“

Zašto opet govoriš neistinu?

Kao da me je neko ljutito gurnuo s leđa. Suplela sam se i umalo izgubila ravnotežu.

„To, samo je...“, zamucnula sam zbunjeno.

„Džulija, šta se dešava s tobom?“, upitala je Ejmi uplašeno. „Hoćeš li da se vidimo? Treba li da dođem kod tebe?“

Želela sam napolje iz stana.

„Ja... radije ću doći ja kod tebe. Kada imaš vremena?“

„Kad god hoćeš.“

„Kod tebe sam za sat.“

4

Ejmi Li živi u dva mala stana na Donjem Ist Sajdu. Stančići su jedan uz drugi na najvišem spratu jedne

trospratnice. Jedan apartman koristi za stanovanje, drugi za rad. Prošlih godina za mene nije postojalo mesto na kome bih se osećala opuštenije. Provodile smo čitave vikende na njenoj sofa. Gledale smo *Seks i grad*, jele sladoled, pile crno vino, šalile se na račun muškaraca, ili smo se uzajamno tešile kada su nas morili ljubavni jadi.

Ejmi i ja smo se upoznale odmah na početku studiranja prava – odsek privredno pravo – na Univerzitetu Kolumbija. Popunjavajući neki formular, slučajno smo otkrile da smo rođene istog datuma, ona u Hongkongu, a ja u Njujorku. Prvih osamnaest godina provela je u Hongkongu i roditelji su je poslali na studije u Ameriku. Ejmi je tvrdila da joj je još u Hongkongu astrolog predvideo da će sresti nekoga sa istim datumom rođenja ko će je pratiti kroz čitav život i tako smo nas dve, jer je ona smatrala da nema drugog izbora, postale prijateljice.

U to vreme nisam verovala u astrologe, ali sam Ejmi odmah zavolela. Složile smo se onako kako se nisam slagala ni sa jednom prijateljicom do tada.

U mnogo čemu mi je sušta suprotnost: za glavu niža od mene, jače građe, rado farba svoju crnu kosu u jarke boje, nerado planira, voli iznenađenja, duhovita je i teško ju je izbaciti iz takta. Meditira, budistkinja je, ali se ipak redovno konsultuje s astrolozima i toliko je sujeverna da me katkad izluđuje. Na telu uvek nosi nešto crveno. Iz lifta nikada ne izlazi na devetom spratu. Odbija da uzme taksi čiji broj se završava sedmicom.

Jedina je osoba kojoj sam ispričala očevo življenje. I poverovala mi je. Od reči do reči, bez postavljanja pitanja. Kao da je najuobičajenija stvar na svetu da postoje ljudi koji mogu da oslušuju srca.